אוצר מדרשים — מעשה באיש תלמיד חכם חסיד ועניו

ויהי איש תלמיד חכם חסיד ועניו ויבקש מאלוהיו להודיעו מי יהיה אחד מחבריו בעולם הבא, ויצם ימים רבים והרבה תפלה ותחנונים עד שנאמר לו בחלום הלילה: "פלוני הקצב מחבריך."

וייקץ משנתו דואג ונאנח סר וזעף ויחזיר שנית להתענות ולחלות את פני ה', ויאמר לו בחלום: "כבר הודעתיך שחברך הוא בעולם הבא פלוני הקצב."

כשמעו דבר זה נדהם ונאנח ויבכה בכי גדול על דבר זה, וישמע קול קורא מהשמים: "לולא שאתה חסיד ויש בך מעשים טובים כי בן מות אתה, ומדוע חרה לך על שאמרתי לך שהקצב הוא מחבריך? הידעת את אשר עשה הקצב מעשים טובים שלא יוכל כל אדם לעשות ומעלתו מעלה גדולה בעולם הבא. ויקם התלמיד חכם בבוקר וישכם לחנות הקצב וייתן לו שלום וישב עמו ויאמר לו: "רצוני שתודיעני מעשיך וחסדיך בעולמך."

ויאמר לו: "אדוני, אתה רואה מלאכתי, וממה שארוויח אני נותן החצי לצדקה, ומהחצי אני מפרנס את נפשי ונפשות בני ביתי."

ויאמר לו התלמיד חכם: "אנשים רבים נותנים צדקה יותר מזה, אבל הודיעני אם עשית דבר גדול שלא יוכל לעשות כל אדם."

ויחריש הקצב שעה גדולה, ויאמר לו: "אדוני, זכרתי דבר שעשיתי היום כמה שנים."

ויאמר לו: "מה היה הדבר?"

ויאמר: "הייתי מתעסק במלאכתי יום ויומיים והנה אורחת גויים באה וכמה שבויים בה, וביניהם נערה קטנה בוכה במר נפש ואקרב אליה ואומר לה: 'בתי למה תבכי ולמה תצעקי?' ותאמר לי: 'אדוני, אני יהודית ואני מפחדת שמא יוציאני הגויים האלה מכלל ישראל, והיה רצוני לצאת למקום יהודים שיפדוני מיד הערלים.' וכשמעי דבריה הרך לבבי וחמלתי עליה ואומר לה: 'החרישי ואמצי לך כי אני אפדך.' ואלך לאדוניה ואקנה אותה בדמים הרבה ואביא בדמיה יותר מממוני. [ר"ל כי עלה מחירה יותר מכפי ערכו, או יותר מאשר היה ביכולתו לתת לפי מצבו] והיתה הנערה בת י"ב שנים והבאתיה לביתי והלבשתיה עד שבגרה, ויהי לי בן יחיד מאחד ועשרים שנה, ויהי היום דיברתי עמו בסתר ופייסתיו בדבר תחנונים ואומר לו: 'בני, קבל עצתי ועשה מצוותי ומלא רצוני למען ייטב לך בעולם הזה ובעולם הבא.' ויאמר לי: 'אבי, אמור מה שתרצה, כי לא אסיר ממצוותיך ימין ושמאל.' ואומר לו: 'רצוני שתשא את הנערה הזאת לאשה, ואני אתן לכם בגדים ותכשיטין חשובין מאד.' ויאמר לי: 'הנני בידיך, עשה הטוב בעיניך.'

וישמח לבי ויגל כבודי ואתקן כל צרכיהם מחוט ועד שרוך נעל לא חסרתי דבר, ועשיתי סעודה גדולה לחופה ולא הנחתי מכל בני עירי אחד שלא בא לחופה וגם כל העניים, ואושיב את העניים בכלל בני העיר כדי שלא יתביישו ואשים לפניהם מאכלים ומעדנים ויאכלו וישתו והיו שמחים וטובי לב, זולתי שלחן אחד שלא היו אוכלין עליו כלום. ואומר להם: 'אחי, למה תעשו כה, שמא מצאתם במטעמי שום דבר של דופי?' ויאמרו לי: 'חס ושלום, כי לא ראינו טובים מהם, אבל העני הזה שהושבת עמנו בוכה ודמעות יבכה מהעת שישב בכאן. על כן אנו לא נוכל לאכול מפני אנחתו.'

ואקחהו בידי ואוציאהו לחוץ ואומר לו: 'אחי, למה הרעות לי ותעציב בני החופה, הודיעני מה לך ולמה ירע לבבך ואל תכסה ממני כלום. אם יש עליך חוב אתן לך ואם אתה צריך הלוואה, אלווה לך.' ויאמר: 'אין עלי חוב ואינו צריך להלוואה, אבל אני בוכה על הנערה שתשיא אותה לבנך שהיא מעיר פלונית, ואני קידשתי אותה היום כמה שנים והיא מאורסת לי ונשבית היא, ואני אחריה באתי והנה שטר קדושיה בידי.' ויוציא השטר וראה שהוא כדבריו, ואומר לו: 'היש לך אות בנערה הזאת?' ויאמר לי: 'ראיתיה פעם אחת בבית אביה וראיתי בגופה אות כך וכך במקום פלוני.' והאמנתי לדבריו ואומר אליו: 'התחזק והתאפק כי אני אמלא מאווייך.'

ואקרא את בני ואומר לו: 'בני אתה עשית רצוני בנערה הזאת, ועתה מלא מאווייי בכל מה שאומר לך ויהיה לטוב לך.' ויאמר לי: 'כאשר עשיתי רצונך כן אעשה ולא אמרה את פיך.' ואומר לו: 'הנערה הזאת היא מקודשת לבלעדך, וכבר ראיתי שטר קידושיה והנה האיש שקידשה בכאן, והיא אסורה לך, לכן עשה רצוני שתתן לה כל מה שעשיתי לה מבגדים ותכשיטין ותיתן את הנערה לבעלה ותזכה לשכר טוב, ואני אתן לך טובה מזאת ואעשה לך כפליים מזה.' ויאמר לי: 'כן תעשה כאשר דברת.'

ויהי כן, ואביא את האיש האורח ואת הנערה ואעמידם בחופה והשושבינים לפניהם, ויברכו ברכת מזון וברכת נישואין, ואתן להם כל מה שהיה בבית ואוציא אליהם כל צרכם כפי שתיקנתי לבני, וישבו עמי ימים רבים שמחים וטובי לב אין מחסור דבר, וישכחו עמלם וצרתם עד שרצו לשוב לעירם, ואתן להם מתנות טובות וצידה לדרך ואשלחם בשלום, ושאלתי בכל עת לעוברי דרך בשלומם."

ויאמר לו התלמיד חכם: "ברוך אתה לה' שהניחות לבבי ושמחתי כי אתה מחברי בעולם הבא."

(הספורים א' ב' מובאים במעשיות דפוס ויניציא שנת ש"ו ובספר חבור יפה מהישועה, הספור ג' ג"כ בהנ"ל ובס' מעיל צדקה סי' חמ"א בנוסחא אחרת)